

- možnost volného a svobodného vstupu veřejnosti do rozhodovacího procesu, včetně působení jednotlivců, skupin občanů, zájmových a odborných organizací či jiných nevládních organizací;

- možnost místní správy přímo kontrolovat veřejné výdaje, které se týkají jejich voličů, a vytvářet si vlastní zdroje příjmů.

(3) *Nové způsoby plánování.* Plánování, které je důležitou činností autonomní místní správy, vyžaduje v kontextu tržně orientovaného systému pro nové pojetí, zahrnující politiku a nástroje pro:

- vyvážení zájmů a práv jednotlivců a veřejnosti;

- dosažení rovnováhy mezi dlouhodobými a krátkodobými záměry;

- vyjasnění konfliktů a návrhy jejich řešení;

- otevřený a průzračný rozhodovací proces s poskytováním informací, které umožní občanům účastnit se tohoto procesu informovaným způsobem;

- určení předpokladů, slabin, možností a nebezpečí, jimiž by se měli zabývat místní zodpovědní činitelé.

(4) *Pružné institucionální struktury.* Pružné institucionální struktury jsou nezbytné pro zajištění služeb nejúčinnějším a nejefektivnějším způsobem, a to včetně vytváření místních regionálních orgánů, partnerských svazků veřejného a soukromého sektoru a dalších vhodných kombinací.

(5) *Školení.* K zavedení efektivní místní správy je nezbytné školení a vzdělávání jak široké veřejnosti, tak i volených zástupců a profesionálních správních úředníků.

II. Místní hospodářský rozvoj

(1) *Úloha místní správy v hospodářském rozvoji.* V tržně orientovaném systému zodpovídá za hospodářský rozvoj především soukromý sektor, místní správa má však klíčovou úlohu při podpoře hospodářského rozvoje na místní úrovni. Nejčastěji tuto úlohu neplní přímým obecním vlastnictvím nebo ekonomickým řízením podniků, ale podporou partnerských vztahů mezi veřejným a soukromým sektorem, využíváním poptávkou ovlivňovaných a trh usměrňujících mechanismů, zajišťováním vhodné infrastruktury a lidského potenciálu a základní kontrolu využívání území.

(2) *Institucionální podpora.* Má-li být místní hospodářský rozvoj úspěšný, potřebují soukromé podniky podporu řadou různých institucí, poskytujících služby v takových oblastech, jako je výměna informací, školení, výzkum a rozvoj, propagace a marketing, poradenství a rizikové manažerství.

(3) *Proces spolupráce.* Místní hospodářský rozvoj je kolektivní proces, jeho součástí musí být pracovní partnerské vztahy a konstruktivní dialog mezi všemi veřejnými i soukromými organizacemi, jednotlivci a místními komunitami, které mají na daném rozvoji zájem.

(4) *Důraz na místní podniky a malé firmy.* V procesu místního hospodářského rozvoje by měl být kladen důraz na rozvoj místních podniků a malých firem, které mohou využívat existujících zdrojů, schopností a vybavení. Získávání investic zvenčí

je sice důležité, ale obvykle nebývá hlavním prostředkem místního hospodářského rozvoje.

(5) *Podpora veřejnou politikou.* Efektivní hospodářský rozvoj musí být podporován místní správou, citlivě řešící ekologické, památkové, sociální a další veřejné zájmy.

(6) *Zabezpečování veřejných zájmů.* Je třeba pečlivě hodnotit a zajišťovat efektivnost místního hospodářského rozvoje zamezením spekulací a zajištěním jeho skutečné služby veřejnému zájmu.

III. Ochrana životního prostředí

(1) *Naléhavost problému.* Ochrana životního prostředí je naléhavým problémem na celém světě, zejména však ve střední a východní Evropě. Po mnoho let rozličné jiné priority a normy způsobovaly, že se míra znečištění životního prostředí dlouhodobě zvyšovala tak, že důsledky jsou v některých případech nenapravitelné. Tato situace musí být řešena, poněvadž škody jak hmotné, tak i na lidských životech, jsou příliš vysoké. Odpovědná angažovanost a odpovědnost za trvale udržitelný rozvoj je naprosto nezbytná.

(2) *Nezbytnost účasti veřejné správy.* Ochranu životního prostředí nelze ponechat pouze na soukromých jednotlivcích a firmách, Jednotlivé složky veřejného a soukromého sektoru musí spolupracovat.

(3) *Vědomí veřejnosti.* Pokrok v oblasti ekologie a ochrany životního prostředí vyžaduje, aby si byla veřejnost více vědoma daných problémů prostřednictvím rozsáhlých vzdělávacích, informačních a komunikačních kampaní.

(4) *Odpovědnost.* Odpovědnost za zhoršování životního prostředí se musí stanovit jasně a přesně. Ti, kteří způsobují znečištění, musí především zodpovídat za odstranění následků. Úlohou veřejné správy je stanovit politiku v oblasti životního prostředí, pravidla a normy pro činnost veřejné i soukromé sféry a dále monitorovat životní prostředí i dodržování stanovených zásad a zabezpečovat uplatňování stanovené politiky.

(5) *Prosazování politiky.* Prosazování politiky životního prostředí je především úkolem veřejného sektoru. K tomu je žádoucí v nejvyšší možné míře využít nástrojů usměrňujících trh, jako jsou pozitivní a negativní stimuly, uživatelské poplatky a vymáhat dodržování zákonů.

(6) *Regionální a mezinárodní spolupráce.* Problémy životního prostředí mají zřetelně regionální charakter a překračují jak místní, tak i státní hranice. Regionální a mezinárodní spolupráce je proto životně důležitá.

(7) *Okamžitá opatření.* Řadu problémů v oblasti životního prostředí lze vyřešit pouze dlouhodobým a soustavným plánováním některé však vyžadují okamžitá opatření. Patří mezi ně:

- omezit toxické odpady výrobních procesů uplatněním čistších technologií a dalšími opatřeními;
- odstranit zdroje, nejvíce ohrožující lidské zdraví;
- zvýšit energetickou úspornost, omezit extenzivní růst aglomerací a efektivněji využívat infrastrukturu a veřejnou dopravu.

IV. Památková péče

(1) *Význam památkové péče.* Uchování historického dědictví a jeho ochrana jsou životně důležitými pro zachování hodnoty života nejen ve střední a východní Evropě, ale skutečně na celém světě. Péče o historické památky je životně důležitým prvkem, významně obohacujícím světové jeviště života jedinečností, rozmanitostí a mnohotvárností.

(2) *Potřeba nových přístupů.* Obyvatelé střední a východní Evropy dosáhli vysoké úrovně kulturního povědomí a technické vyspělosti v mnoha oborech péče o historické památky. Současně však zavádění tržně orientovaných hospodářství ve střední a východní Evropě vyžaduje přístupy, vycházející z úspěchů a chyb tam, kde bylo historické dědictví vystaveno tržnímu tlaku.

(3) *Živoucí město.* Historické soubory a kulturní památky musí být chápány jako nedílná součást živoucích měst. Péče o historické památky musí být posuzována v souvislostech současných společenských, hospodářských a politických trendů a řešena jako součást širší politiky místního rozvoje.

(4) *Potřeba veřejných opatření.* Veřejné zásahy a vytvoření vhodných systémů regulace je nezbytné pro záchranu historického dědictví měst. Specifickými příklady takových zásahů jsou:

- záměrná decentralizace určitých služeb z historického území, zabraňující překročení únosné kapacity těchto území;
- kontrola přípustné intenzity rozvoje v historických oblastech, doprovázená finančními subvencemi vlastníků, zabraňující snahám demolovat nebo nechat zchátrat historické soubory;
- vytváření zvláštních specializovaných správ historických oblastí s právem vyměřovat poplatky a poskytovat půjčky, pomáhající při záchraně celistvosti a charakteru historických území.

(5) *Potřeba dialogu.* Aktivní kontakty mezi občanskými skupinami, veřejnou správou a soukromými podnikateli je nezbytným předpokladem pro hledání způsobů ekonomicky únosné a proveditelné památkové péče.

(6) *Vyloučení bezdůvodných odkladů.* Ochanná opatření na podporu památkové péče musí usnadňovat účast veřejnosti bez vyvolávání bezdůvodných odkladů. Je třeba se snažit o určení přiměřených lhůt pro posuzování projektů, týkajících se historicky citlivých území.

(7) *Vzdělávání a výcvik.* Výchova a výcvik jsou rozhodující pro úspěch programů památkové péče. Rychlejšímu osvojení metod záchrany historického dědictví v tržních podmínkách může pomoci soustava modelových projektů, které zapojují do řešení zástupce místního politického, profesionálního a společenského života a názorně na příkladech osvětlují různé přístupy k památkové ochraně.

V. Bydlení

(1) *Základní práva.* Vhodné bydlení v příznivém životním prostředí patří mezi lidská práva a je podmínkou hospodářského rozvoje a sociální stability. Mělo by být výsledkem veřejně přijaté bytové politiky.

(2) *Úlohy soukromého a veřejného sektoru.* V tržně orientovaném hospodářství by měla být většina obyvatel schopna zajistit si bydlení pomocí trhu. Veřejný sektor přitom nese plnou odpovědnost za dostupnost slušného bydlení pro ty zbývající, což je možné docílit různými způsoby.

(3) *Současná situace.* Současný bytový fond ve střední a východní Evropě je z kvalitativního, materiálního a společenského hlediska nevyhovující. Stávající fond musí být efektivněji využíván a rozšířen o další byty v těch sférách, kde nedostačuje.

(4) *Podpora soukromé aktivity.* Zlepšení bytové situace ve střední a východní Evropě závisí na vytváření soukromých firem v oblasti stavebnictví a obchodu s nemovitostmi. Další základní podmínkou je vyjasnění vlastnických a uživatelských práv, zejména je třeba urychleně vyřešit spory mezi nároky současných uživatelů a dalších osob a vytvořit zákony o právech vlastníků.

(5) *Náklady na bydlení a subvence.* Úhrady na bydlení by se měly přiblížit ekonomickým nákladům. Pro ty, kteří si takovou cenu dovolit nemohou, by měly být k dispozici subvence podle příjmových kategorií či jiná forma finanční podpory.

(6) *Institucionální rozmanitost.* Mělo by se vybudovat celé spektrum finančních státních i soukromých institucionálních opatření a organizací, které by umožnily fungování trhu v oblasti bydlení.

(7) *Otevřenost.* Bytová politika musí být otevřená a demokratická a měla by respektovat právo jednotlivce na volbu.

(8) *Rozvinutí místní spoluúčasti.* Místní organizace, i soukromé, by měly být vybaveny a podporovány tak, aby se zvýšila jejich úloha při provádění bytové politiky. Tak bude bytová politika více odpovídat místní situaci a potřebám.

Závěr

Ve střední a východní Evropě probíhají dramatické procesy přehodnocování základních sociálních, ekonomických a politických struktur. Doposud však byla většina pozornosti soustředěna na celostátní politické změny a na úsilí "privatizovat" hospodářství.

K dosažení úspěchu bude nicméně třeba řadu těchto změn institucionalizovat na místní úrovni a současně je doprovodit podstatnou změnou činnosti a rozhodování místní správy. Jinak by zavádění tržně orientovaného systému mohlo vyvolat stejné množství problémů, kolik jich může řešit. Je proto naléhavé, aby jak odborníci, tak široká veřejnost pochopili, jak se vyhnout nebezpečným úskalím trhu a přitom těžit z jeho výhod, aby se uměli chovat v novém, tržně orientovaném prostředí a věděli jak podněcovat rozvoj demokratických metod tohoto procesu. Zásady, které jsou zde načrtnuty, se snaží vymezit opatření, vedoucí k uvedeným výsledkům. Upřímně doufáme, že alespoň skromným dílem přispěj k jejich dosažení.

Účastníci 21. Mezinárodní konference postgraduantů územního plánování Institutu pro politická studia University Johnse Hopkinse v Baltimore, Praha 4. 7. 1991.

SOCIOLOGICAL

CONTENTS

Introduction	435
ARTICLES	
Tilly, C.: What good is Urban History?	437
Musil, J.: Changing urban systems in post-communist societies in Central Europe	451
Librová, H.: Empirical resonance of environmental ethics	463
Illner, M.: Sociological problems of local government	480
Vajdová, Z.: Situational report on community studies	493
Faltán, L.: Regional development in Slovak border areas	508
Hanšpach, D.: Current trends in local government in Europe	520
FROM SOCIOLOGICAL SURVEYS	
Hudečková, H.: The village in the Bohemian borderlands	528
REVIEWS	543
ANNOTATIONS	548
NEWS AND INFORMATION	554
DOCUMENTS	571

REVIEW

galerie

SOCIOLOGICKÝ

OBSAH

Úvodem	435
STATI	
Tilly, C.: K čemu je dobrá historie města?	437
Musil, J.: Změny městských systémů v postkomunistických společnostech střední Evropy	451
Librová, H.: Empirická rezonance ekologické etiky	463
Illner, M.: K sociologickým otázkám místní samosprávy	480
Vajdová, Z.: Situační zpráva o komunitních studiích	493
Faltán, L.: Rozvoj regiónov v prihraničných oblastiach Slovenska	508
Hanšpach, D.: Současné vývojové trendy místní správy v evropských zemích	520
ZE SOCIOLOGICKÝCH VÝZKUMŮ	
Hudečková, H.: Vesnice v českém pohraničí	528
RECENZE	543
NOTACE	548
PRÁVY A INFORMACE	554
UMENTY	
ká deklarace	571

SOPIS

4